

ARTICOLE MĂRUNTE

ANALOGII IN CONJUGAREA VERBULUI AUXILIAR A FI

Des întrebuițat, verbul *a fi* a dezvoltat la indicativ prezent, prin analogie, și următoarele forme, la Români din plasa Sebeș, jud. Alba, necunoscute sau rar atestate în alte părți:

Persoana 1-a sing.: (*is, -s, sânt, sunt*) *iescū*: *Io iescū mai mare ca tine*. Această formă e cea mai des întrebuițată dintre toate. Ea se întâlnește și la Aromâni (v. Th. Capidan, *Aromânii*, p. 488), fiind amintită de Th. Capidan ca existentă și în părțile Sibiului¹⁾. Frâncu și Candrea²⁾ o dau și din Munții Apuseni (comuna Țebea), iar Tache Papahagi³⁾ o atestă la Moții văsari (comuna Scărișoara-de-Sus), sub forma *iest(ŭ)*.

F. Streller⁴⁾ credea că *escu* este prin analogie cu verbele incoactive în *-escu*, din formele latine în *-esco*.

Cred că *iescū* s'a format dela pers. a 2-a sg. *iești* și a 3-a sg. *iește*, prin analogie, după *trăiesc, trăiești, trăiește*.

Persoana a 2-a sing.: (*iești*).

Persoana a 3-a sing.: (*ii, -i*) *iește, sânte*.

Forma *iește* se întâlnește în exemple ca următoarele: *Iește făină?* — *Iește destulă*, și se datorează analogiei cu persoana a

1) Administrativ, plasa Sebeș a aparținut jud. Sibiu până în 1925.

2) În *Românii din Munții Apuseni (Moții)*, Buc., 1888, p. 78.

3) În *Cercetări în Munții Apuseni*, în „Grai și suflet“, II, p. 50.

4) În *Das Hilfsverbum im Rumänischen*, în „Jahresbericht“, IX,

2-a. (De notat că în această regiune, printr'o influență săsească, grupul *st>șt*, în cuvinte ca *stele, steag>ștele, șteag*).

În comuna Răhău, așezată pe versantul estic al culmii de deal ce desparte Valea Sebeșului de a Secașului, se întâlnește forma *sânte*¹⁾: *Sânte apă în fântână?* — *Sânte destulă*. Această formă este după persoana a 3-a pl. *sânt(ă)*. Terminația *e* ar fi dela verbe ca *el fuge, el mere* sau, poate, chiar dela *el iește*.

Persoana 1-a pl.: (*sântem, suntem*) *ieștem*.

Persoana a 2-a pl.: (*sânțeți, sunțeți*) *ieșteți*.

Formele *ieștem*²⁾ și *ieșteți*³⁾ sunt întrebuințate, ca și forma *sânte* (pers. a 3-a sg.), tot în comuna Răhău. Locuitorilor din comunele învecinate li se par curioase formele și, vorbind despre Răhoveni, spun, ironizându-i, că aceștia răspund, când sunt întrebați de unde sunt: *Noi ieștem din Răhău*. Când se întâlnesc cu locuitori din Răhău, tot ironic, îi întreabă pe aceștia: *Voi de unde ieșteți?*

Formele *ieștem* și *ieșteți* se pot explica prin generalizarea formelor *iesc(ă)*, *iești, iește, ... iesc(ă)* (pers. 3-a pl.) și la persoanele 1-a și a 2-a pl., printr'o tendință a subiectelor vorbitoare de a unifica tulpina⁴⁾.

Suntem și *sunțeți* se folosesc rar și numai sub influența școlii, ca și *sunt*.

Persoana a 3-a pl.: (*is, -s, sânt, sunt*) *iesc(ă)*.

Fără a sta să se gândească, subiectul vorbitor are conștiința că persoana 1-a sing. a unor verbe (a celor de conj. a II-a, a III-a și a IV-a) este la fel cu persoana a 3-a pl. Ex.: *eu fug — ei fug, eu merg — ei merg*. După exemple ca acestea, forma *sânt* dela pers. a 3-a pl. a trecut și la pers. 1-a sing.: *eu sânt*. Existând

¹⁾ Această formă mi-a fost comunicată de Vasile Zdrenghea, care a auzit-o întrebuințată în întrebări. Ștefan Pașca îmi face cunoscut că a auzit-o întrebuințându-se aproape numai în răspunsuri.

²⁾ Eu am auzit această formă rostită de Floare Zbucnea din Răhău. Ea spunea: *Noi ieștem mai săraci ca vecinu*.

³⁾ Tot ea ne-a întrebat, pe fratele meu și pe mine: *Dumneavoașta ieșteți frați?*

⁴⁾ [O asemenea formă analogică e și pers. III plur. *iest* din Bihor. St. P.].

această conștiință, fenomenul s'a putut petrece și invers, adică după pers. 1-a sing. să se formeze pers. a 3-a plural: *ei iesc(ă)*. Se știa că pers. 1-a sing. și a 3-a pl. (*eu sânt — ei sânt*) sunt la fel. Când a început să se folosească forma *eu iesc(ă)* la pers. 1-a sing., forma a trecut și la pers. a 3-a plural: *ei iesc(ă)*.

Forma *ei sunt* se folosește în aceleași cazuri ca *eu sunt, noi suntem, voi sunteți*.

MIRCEA ZDRENGHEA

ELEMENTE ROMÂNEȘTI ÎN LIMBA TURCĂ

Problema raporturilor lingvistice ale Românilor cu popoarele vecine și conlocuitoare, din punctul de vedere al influenței românești, a fost studiată, mai ales în ultimele două-trei decenii, și mai ales pentru unele limbi, cu multă competență; o expunere sintetică a stadiului actual al cercetărilor în acest domeniu se cuprinde în cap. *Vecinii* din monumentală lucrare a lui Sextil Pușcariu, *Limba română, I. Privire generală*. București, 1940, p. 256 ș. u., unde se dau suficiente indicații bibliografice¹⁾: la acestea ar mai fi de adăugat, pentru dialectul Armenilor din Ardeal, studiile lui V. Bogrea, *Glose românești în patronimiccele armenesti din Ardeal*, în „I-aiul Congres al filologilor români” — București, 1926, p. 54 ș. u. și H. Dj. Siruni, *Cuvinte românești în dialectul Armenilor din Ardeal*, în „Ani”, I (1936), vol. II, p. 82—90, iar pentru graiul Ciangăilor, Jryö Wichmanns, *Wörterbuch des ungarischen Moldauer Nordcsángó und des Hétfalner Csángódialekts nebst grammatikalischer Aufzeichnungen und Texten aus dem Nordcsángódialekt*, publ. de Balint Csüry și Artturi Kannisto. Helsinki, 1936 (Lexica Societatis Fennougricae, IV).

¹⁾ Despre românismele din limba turcă, serie: „Foarte mic e numărul cuvintelor românești în turcește: *boyar* „boier”, *kalaras* „curier”, *mukan* „cioban din Ardeal (mocan)”, *mamaliga*, *dalavere* „trasație” (= *daraveră*, care, la rândul lui e decalcat după turcescul *alyşveriş*) și alte câteva” (p. 318).